

اهدای جنین

مساله اهدای جنین، در کشور سال‌های متمادی است که به صورت قانون درآمده است و با رعایت شروطی مجاز شمرده شده است و در حال اجرا است. هم اصل مساله و هم پیامدهای آن باید مورد بحث و بررسی قرار بگیرد. در این بحث باید در موارد زیر بحث کنیم:

اول: کلیات بحث که در مورد اقسام و فروض مساله است. علاوه بر آنچه در خارج اتفاق می‌افتد ما باید همه صور قابل تصور را بحث کنیم. آنچه الان در خارج اتفاق می‌افتد به این صورت است که جنین شکل گرفته از اسپرم و تخمک زن و مرد، به زوج ثالثی واگذار می‌شود.

البته مفاد ماده یک قانون این است:

«به موجب این قانون کلیه مراکز تخصصی درمان ناباروری ذی صلاح مجاز خواهند بود با رعایت ضوابط شرعی و شرائط مندرج در این قانون نسبت به انتقال جنین‌های حاصله از تلقیح خارج از رحم زوجهای قانونی و شرعی پس از موافقت کتبی زوجین صاحب جنین به رحم زنانی که پس از ازدواج و انجام اقدامات پزشکی ناباروری آنها (هریک به تنهایی یا هر دو) به اثبات رسیده اقدام نمایند».

بر اساس این ماده اگر زوجین هر دو یا یکی از آنها نابارور باشند می‌توانند از این قانون استفاده کنند. اما شاید گفته شود این قانون برای فرض اضطرار نوشته شده است و بر این اساس گفته شود اگر یکی از زوجین نابارور باشد چه نیازی هست که جنین را به آنها اهداء کنند بلکه می‌توانند اسپرم یا تخمک طرفی که ناتوان از باروری نیست را با اسپرم یا تخمک سالم شخص دیگری تلقیح کنند که البته این صورت در حقیقت اهدای جنین نیست بلکه اهدای اسپرم یا تخمک است.

همان طور که یک مساله دیگر این است که اهدای جنین به زن مجرد جایز است؟ در قانون اهدای جنین به زن مجرد ممنوع است اما با قطع نظر از متن قانون، آیا این کار جایز است؟ یا حتی اهدای اسپرم به زن مجرد جایز است؟

پس پنج فرض مختلف باید مورد بررسی قرار بگیرد.

دوم: احکام مترتب بر اهدای جنین

الف. آیا جنینی که از مسلمان گرفته شده است را می‌توان به غیر مسلمان اهداء کرد؟

آنچه الان در خارج اتفاق می‌افتد این است که تخمک و اسپرم زوجینی که از این جهت مشکلی ندارند اما به خاطر مشکلات دیگر نمی‌توانند بچه دار شوند گرفته می‌شود و در آزمایشگاه تعدادی از آنها تلقیح می‌شود

که یکی از آنها انتخاب می‌شود و به رحم زوجه منتقل می‌شود و باقی آنها را در جایی نگهداری می‌کنند (به صورت فریز شده یا صورت‌های دیگر) و در حقیقت برخی از آن جنین‌های باقی‌مانده را در چرخه اهداء قرار می‌دهند و به زن و شوهر دیگری هدیه می‌دهند و البته مطابق قانون اینکه پدر و مادر اهداء کننده چه کسی هستند و ... جزو اطلاعات به کلی سری است.

آنچه الان در ماده شش آیین نامه اجرایی مذکور است به شرح زیر است:

«مراکز مجاز تخصصی درمان ناباروری مکلفند نسبت به موارد زیر اقدام نمایند:

الف - نگهداری جنین‌های اهدائی از سوی اهداءکنندگان مسلمان و غیر مسلمان به طور جداگانه و رعایت تناسب دینی و مذهبی زوجهای متقاضی با جنین اهدائی در زمان انتقال».

البته اینکه این کار در خارج رعایت می‌شود یا نه را من نمی‌دانم و هم چنین وجه اینکه باید یکسان بودن مذهب هم رعایت شود باید مورد بحث قرار بگیرد و وجهش الان روشن نیست.

ب - احکامی مثل ازدواج، ارتداد و ... که بر اساس دین و مذهب متفاوت هستند، در مورد بچه حاصل از این جنین اهدایی تابع حکم صاحبان تخمک و اسپرم است یا تابع حکم پدر و مادری است که جنین به آنها اهداء شده است؟ مثلاً اگر صاحبان تخمک و اسپرم غیر مسلمان بوده باشند و پدر و مادری که جنین به آنها اهداء شده است مسلمان باشند آیا این بچه طاهر است؟ آیا ازدواج او قبل از بلوغ و اختیار اسلام با مسلمان جایز است؟

ج - مسائل مرتبط با نسب مثل محرمیت نسبت به پدر و مادر اصلی و پدر و مادری که جنین به آنها اهداء شده است. ازدواج، ارث، انتساب به قریش و سیادت (که موضوع احکام خاصی هستند).

دقت کنید که ممکن است ما اهدای جنین را جایز ندانیم اما باید در مورد این مسائل بحث کنیم چرا که عدم جواز به معنای عدم وقوع نیست ممکن است گفته شود این کار جایز نیست اما اگر اتفاق افتاد نسبت به این آثار چه باید کرد؟ این طور نیست که اگر این کار جایز نباشد مثل زنا هیچ کدام از این آثار را نداشته باشد. آن آثار از مختصات زناست نه هر نوع بچه نامشروع.

و لذا ما در جای خود گفته‌ایم انزال در رحم غیر همسر، گناه دیگری غیر از زناست و لذا اگر کسی زنا کند و خارج از رحم انزال کند اما بعد این منی، جذب رحم شود و زن باردار شود، آن بچه، ولد الزنا نیست هر چند کار نامشروع باشد این کار شبیه تلقیح اسپرم اجنبی به رحم اجنبیه است. ولد الزنا یعنی کسی که خود زنا منشأ تولد او بوده است به اینکه انزال داخل رحم اتفاق بیافتد و زن باردار شود و البته حتی در خود زنا هم آنچه منتفی است ارث است نه نسب از جهت آثاری مثل محرمیت و ...

ضمائم:

قانون نحوه اهداء جنين به زوجين نابارور

مصوب ۱۳۸۲ / ۴ / ۲۹

ماده ۱-

به موجب اين قانون كليه مراكز تخصصي درمان ناباروري ذي صلاح مجاز خواهند بود با رعايت ضوابط شرعي و شرائط مندرج در اين قانون نسبت به انتقال جنين‌هاي حاصله از تلقيح خارج از رحم زوج‌هاي قانوني و شرعي پس از موافقت كتبي زوجين صاحب جنين به رحم زناني كه پس از ازدواج و انجام اقدامات پزشكي ناباروري آنها (هريك به تنهائي يا هردو) به اثبات رسيده اقدام نمايند.

ماده ۲-

تقاضاي دريافت جنين اهدايي بايد مشتركاً از طرف زن و شوهر تنظيم و تسليم دادگاه شود و دادگاه در صورت احراز شرائط ذيل مجوز دريافت جنين را صادر مي‌كند:

الف - زوجين بنا به گواهي معتبر پزشكي، امكان بچه دار شدن نداشته باشند و زوجه استعداد دريافت جنين را داشته باشد.

ب - زوجين داراي صلاحيت اخلاقي باشند.

ج - هيچ يك از زوجين محجور نباشند.

د - هيچ يك از زوجين مبتلا به بيماري‌هاي صعب‌العلاج نباشند.

ه - هيچ يك از زوجين معتاد به مواد مخدر نباشند.

و - زوجين بايستي تابعيت جمهوري اسلامي ايران را داشته باشند.

ماده ۳-

وظائف و تكاليف زوجين اهداء گيرنده جنين و طفل متولد شده، از لحاظ نگهداري و تربيت و نفقه و احترام نظير وظائف و تكاليف اولاد و پدر و مادر است.

ماده ۴-

بررسی صلاحیت زوجین متقاضی در محاکم خانواده، خارج از نوبت و بدون رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی صورت خواهد گرفت و عدم تأیید صلاحیت زوجین قابل تجدید نظر می‌باشد.

ماده ۵-

آیین نامه اجرائی این قانون ظرف مدت سه ماه توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری وزارت دادگستری تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

آیین نامه اجرائی قانون نحوه اهداء جنین به زوجین نابارور

مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۱۹

فصل اول تعاریف و کلیات

ماده ۱-

در این آیین نامه، واژه‌ها و اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌رود:

الف - قانون: منظور قانون نحوه اهداء جنین به زوجین نابارور مصوب ۱۳۸۲- است.

ب - جنین: نطفه حاصل از تلقیح خارج از رحمی زوج‌های قانونی و شرعی است که از مرحله باروری تا حداکثر پنج روز خواهد بود. این جنین می‌تواند به دو صورت تازه و منجمد باشد.

پ - اهداء جنین: واگذاری داوطلبانه و رایگان يك یا چند جنین از زوج‌های واجد شرایط مقرر در قانون و این آیین نامه به مراکز مجاز تخصصی درمان ناباروری برای انتقال به زوج‌های متقاضی دارای شرایط مندرج در قانون.

فصل دوم شرایط اهداء و دریافت جنین

ماده ۲-

زوج‌های اهداءکننده باید دارای شرایط زیر باشند:

الف - علقه و رابطه زوجیت قانونی و شرعی.

ب - سلامت متعارف جسمی و روانی و ضریب هوشی مناسب.

پ - نداشتن اعتیاد به مواد اعتیادآور و روان گردان.

ت - مبتلا نبودن به بیماری‌های صعب‌العلاج نظیر ایدز، هیپاتیت و...

تبصره- مراکز مجاز تخصصی درمان ناباروری مکلفند قبل از دریافت جنین از اهداءکنندگان، وجود شرایط مذکور در این ماده را احراز نمایند.

ماده ۳-

اهداء جنین باید با موافقت و رضایت کتبی زوج‌های اهداءکننده و در مراکز مجاز تخصصی درمان ناباروری، با احراز هویت آنان و به صورت کاملاً محرمانه انجام گیرد.

ماده ۴-

زوج‌های متقاضی جنین اهدائی باید واجد شرایط مقرر در ماده (۲) قانون باشند.

ماده ۵-

رسیدگی به درخواست دریافت جنین اهدائی، در دادگاه صالح و خارج از نوبت و بدون رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی به عمل می‌آید. صدور حکم به رد درخواست و عدم تأیید صلاحیت زوجین قابل تجدید نظر می‌باشد.

فصل سوم تکالیف و وظائف مراکز مجاز درمان ناباروری

ماده ۶-

مراکز مجاز تخصصی درمان ناباروری مکلفند نسبت به موارد زیر اقدام نمایند:

الف - نگهداری جنین‌های اهدائی از سوی اهداءکنندگان مسلمان و غیر مسلمان به طور جداگانه و رعایت تناسب دینی و مذهبی زوج‌های متقاضی با جنین اهدائی در زمان انتقال.

ب - دریافت و نگهداری رأی قطعی مرجع قضائی از متقاضی.

پ - صدور گواهی و معرفی نامه لازم مبنی بر تأیید سلامت جسمی و روانی برای متقاضیان دریافت جنین طبق مقررات قانون و این آیین نامه.

ت - دریافت، نگهداری و انتقال جنین‌های اهدائی در شرایط کاملاً محرمانه.

تبصره- اطلاعات مربوط به جنین‌های اهدائی، جزو اطلاعات به کلی سری طبقه‌بندی می‌شوند.

ماده ۷-

صدور گواهی عدم توانائی باروری و همچنین توانائی زوجه در زمینه دریافت و نگهداری جنین، پس از انجام تست‌ها و آزمایش‌های دقیق پزشکی در صلاحیت مراکز مجاز تخصصی درمان ناباروری می‌باشد.

فصل چهارم شرایط لازم جهت دریافت، نگهداری و انتقال جنین

ماده ۸-

هریک از مراکز مجاز تخصصی درمان ناباروری می‌توانند بانک جنین طبق دستورالعمل‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی دائر نمایند. این بانک مسؤول دریافت و نگهداری جنین و انتقال آنها به زوجین نابارور طبق مقررات مندرج در قانون و این آیین نامه می‌باشد.

ماده ۹-

مرکز مدیریت پیوند وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است طبق دستورالعمل‌های وزارت یاد شده نسبت به دریافت، نگهداری و انتقال جنین نظارت دقیق اعمال کند.

ماده ۱۰-

ارائه مدارک و اطلاعات مربوط به اهداءکنندگان و دریافت کنندگان جنین اهدائی تنها با رعایت قوانین مربوط به حفظ و نگهداری اسرار دولتی و به مراجع قضائی صلاحیتدار مجاز می‌باشد.